

Јелена М. Младеновић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за природно-математичке и
информатичке науке

Ивана М. Милић

Миа М. Арсенијевић
Катедра за дидактичко-методичке науке

УДК 37.015.3:159.9.07-053.4
DOI 10.46793/Uzdanica20.S.221M

Стручни рад
Примљен: 16. новембар 2023.
Прихваћен: 19. јануар 2024.

ПОЗИТИВНА ИНТЕРВЕНЦИЈА У ВАСПИТНО- ОБРАЗОВНОЈ УСТАНОВИ КАО ПРОМОТОР СУБЈЕКТИВНОГ БЛАГОСТАЊА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Апстракт: Рад се бави благостањем деце предшколског узраста и активности-које томе осећају могу да допринесу. Имплементацијом позитивне психологије у васпитно-образовни процес тежи се постизању радне атмосфере која иницира позитивно размишљање, напредовање, продуктивност, осећаје благостања и среће, доприноси емоционалној и социјалној писмености и успостављању квалитетних односа са окружењем. Позитивне интервенције у васпитно-образовним установама су намерне акције усмерене на повећање благостања учесника. Циљ истраживања јесте испитати да ли активности на отвореном, у природном амбијенту који обилује различитим стимулусима, доприносе осећају среће и задовољства деце предшколског узраста. За потребе истраживања у амбијенту дворишта вртића реализована је позитивна интервенција која је укључивала (1) интеграцију садржаја из области музичког васпитања, ликовног васпитања и екологије, (2) учење у природном окружењу богатом стимулусима попут звукова, мириса и различитих тактилних површина, уз додаток одабраних мелодија, песама, игри, сада изведених напољу, (3) госте – предаваче и (4) сарадњу деце из различитих узрастних група у оквиру заједничког дневног пројекта. Истраживање је квалитативно, а резултати су прикупљани кроз белешке са терена и полуструктурирани интервју. Резултати истраживања су представљени дескриптивно и показују да су деца током интервенције била задовољна, расположена, заинтересована, мотивисана за рад. Социјална интеракција међу децом, као и са предавачима, била је на високом нивоу, а осећајима радости, усхићења, изненађења и радозналости допринели су креативни поступци предавача и стимулативан амбијент дворишта. Даља истраживања могу бити усмерена на укључивање деце у сличне интервенције, боравак деце у разноврсним амбијентима, као и повезивање садржаја разних области кроз експресивно-уметничка ангажовања.

Кључне речи: субјективно благостање, предшколски узраст деце, позитивно образовање, позитивна интервенција, природно окружење, екологија, музичко васпитање, ликовно васпитање.

УВОД

Позитивна психологија током последње две деценије развила је различите научне методе које имају за циљ да допринесу осећају човековог благостања. Теме којима се позитивна психологија бави нису нове, препознајемо их још у античкој филозофији, религијама, хуманизму, просветитељству. Кроз позитивну психологију те теме које покрећу људе ка самоспознаји и усмеравају их да за себе и друге чине добро добијају научну утемељеност. У васпитно-образовном процесу примена метода и принципа позитивне психологије показала се као изузетно значајна, јер настоји да обезбеди да се сви актери образовног процеса, од деце, преко васпитача/наставника, до управе, осећају добро и раде у атмосфери која доприноси позитивном размишљању, напредовању, продуктивности, здрављу, емоционалној и социјалној писмености појединца као и читавог колектива, личној срећи и успостављању квалитетних односа са окружењем. За разлику од традиционалне школе која је првенствено била усмерена на преношење и стицање знања и вештина, као и спровођење васпитних метода, савремене методе позитивног образовања допуњују поменути традиционални приступ развијањем вештина које доприносе срећи, осећају благостања, личне снаге и самопоуздања појединца.

Субјективно благостање описује више различитих дефиниција које укључују срећу, благостање и задовољство, односно процене сопствених живота од стране људи (Доналдсон, Чиксентмихаљи, Накамура 2020). Субјективно благостање укључује когнитивну компоненту, те даје одговор на питање колико сам задовољан својим животом. Поред опште процене задовољства животом, у истраживањима појединци такође могу бити упитани да процене своје животе у одређеним доменама као што су задовољство здрављем, послом, емотивном везом и слично. Уз когнитивне компоненте, субјективно благостање укључује и афективну компоненту – процену позитивних и негативних емоција.

Дечије благостање је један од главних циљева образовања, али и поред тога усвајање иницијатива је споро, уз мало публикованих радова који повезују позитивно образовање и рани предшколски узраст (Бејкер, Грин, Фалецки 2017; Шошани, Слоун 2017). У раном периоду живота развој детета укључује способност формирања позитивних односа, самопоштовања, ефикасног и слободног изражавања осећања и регулацију емоција, истраживање и позитивно ангажовање на изазовним задацима и усвајање позитивних ставова у динамичном окружењу. Стога је фокус на психолошком и менталном здрављу деце довео до међународног интересовања за промовисање социоемоционалног развоја и личних снага у образовању у раном детињству (Хониг, 2002). Позитивно образовање је *образовање и за традиционалне вештине и за срећу*, при чему се треба фокусирати на оне активности које ће

код деце допринети развоју позитивних емоција, ангажовања и формирања ставова и критичког размишљања (Селигман и др. 2009).

Истраживања која показују ефекте позитивне психологије и позитивног образовања и васпитања у предшколским установама нема довољно иако се компетенције и вредности којима се тежи у периоду раног, предшколског развоја заправо преклапају са основним принципима позитивне психологије. Већ на основу онога што *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Година узлећа* најављују и предлога како да се имплементира, уочавају се преклапања са концептима позитивног образовања. *Године узлећа* предлажу удруживање, сарадњу, заједничко планирање и реализацију пројектних активности, као и креирање простора у којем ће се жељено прожимање игре и учења одвијати, а који ће инспирисати децу и подстицати их на истраживање у што различитијим амбијентима.

Припрема деце за следеће животне фазе и развој вештина један је од примарних задатака васпитно-образовног процеса. Социјалне способности, емоционална регулација и друге вештине и способности могу се побољшати позитивним интервенцијама. Позитивне интервенције у васпитно-образовним установама су намерне акције усмерене на повећање благостања учесника. У ту сврху спроведена је позитивна интервенција у вртићу „Наша радост” у Крагујевцу са циљем да се испита да ли активности на отвореном доприносе осећају среће и задовољства деце предшколског узраста. Једнодневна интервенција чији су резултати приказани у овом раду обухватила је повезивање садржаја области музичке уметности, ликовне уметности и екологије кроз експресивно-уметничко ангажовање деце. Реализована је у дворишту вртића као структурираном амбијенту за истраживање, учење и креативно изражавање.

ОСЕЋАЈ СУБЈЕКТИВНОГ БЛАГОСТАЊА

Оно што се популарно назива *срећом* или *субјективним благостањем* (*Subjective well-being – SWB*) тема је која од најстаријих дана окупира пажњу мислилаца. Међу онима који су дали одговор на питање шта је срећа је и антички филозоф Демокрит, по коме је срећа начин на који срећна особа реагује на животне околности којима је изложена. Бројни истраживачи су као циљ поставили разумевање сваког типа субјективног благостања, њихових међусобних односа и узрока. Последњих година многа истраживања су фокусирана на начине на које се емоције и расположења могу категорисати. Постоје два приступа овом питању – један је основни *емоционални* приступ, а други *димензионални* приступ. Први подразумева идентификовање основних карактеристика емоција да би се затим испитале варијације. Према овом приступу, емоције укључују најпре (1) афект, што би значило да су повеза-

не са осећајем задовољства или бола, затим (2) процену неког догађаја или објекта као доброг или лошег, а након тога (3) промену понашања према околини или промену у спремности за специфична понашања. Емоције често укључују (4) аутономно узбуђење и, коначно, (5) промене у когнитивним активностима (Динер, Сколон, Лукас 2009).

Истраживачи који се фокусирају на димензионални приступ применили су да одређене емоције и расположења теже да буду у корелацији и између особа и у самој особи током времена. То би значило да оне особе које доживљавају висок ниво туге такође могу да доживе и висок ниво других негативних емоција попут страха или анксиозности, а чињеница да су ове емоције у корелацији сугерише да могу бити резултат истих основних процеса. Према овом приступу, могу се идентификовати одређене димензије које леже у основи коваријације између различитих емоција и расположења које људи доживљавају. Такође, у истраживању узрока и исхода емоционалног искуства фокус је на димензији, а не на индивидуалним емоцијама.

Негативне емоције су непријатне, али имају своју функцију. То може бити страх који неку особу мотивише да избегне опасност, или бес који може да натера особу да исправи неправду, или туга која нас мотивише да се повучемо, преиспитамо и направимо нове планове. С друге стране, функција позитивних емоција је да допринесу друштвености, игри и истраживању (Фредриксон 2001). Оне поједницу помажу да изгради друштвене и материјалне ресурсе и да научи како да се понаша у будућности. Проучавање емоција може да се одвија и на другим нивоима, попут испитивања специфичних ситуација у којима настају специфичне емоције.

Компоненте благостања могу да се прикажу на различите начине. Особа може да учестало доживљава позитивну (или негативну) емоцију а да је не доживи интензивно, у афекту, у неком одређеном тренутку. Због тога је за истраживаче корисно да одвоје *фреквенцију* доживљаја од *интензивности* доживљаја. Такође, може бити важно и навођење временског оквира о доживљају, јер утицај може да се мења током времена. У том смислу, упитници којима истраживачи мере благостање могу да се подешавају да би се испитале емоције током протеклог сата, дана или дугорочно (током месеца, године или уопште).

Позитивне емоције укључују осећања као што су срећа, радост, узбуђење, еуфорија, али и осећања ниске валенце – смиреност или задовољство. Негативне емоције укључују осећања високе валенце као што су бес, страх и огорченост, али и осећања ниске валенце као што су туга или забринутост. Позитивне емоције промовишу откривање нових и креативних акција, идеја и друштвених веза, које заузврат граде лични ресурс тог појединца, што се назива ефекат изградње (Фредриксон 2001).

Према студијама које су проучавале однос субјективног благостања и физичког здравља појединаца, већи позитиван ефекат благостања повезан је

са бројним позитивним (повољним) здравственим исходима (Ли и др. 2009; Цунецугу и др. 2013; Доналдсон, Чиксентмихалџи, Накамура 2020). Уочено је да такве особе имају мање проблема у функционисању кардиоваскуларног и неуроендокриног система, ређе упалне процесе, ниже масноће у крви, нижи крвни притисак и по здравље повољнији (нижи) индекс телесне масе. Веће задовољство животом је повезано са бољим функционисањем кардиоваскуларног и имуног система, здравијом исхраном и физичком активношћу. Субјективно благостање током времена представља покретач који за резултат има боље исходе у смислу здравља, па и дуговечности, односно појединци са позитивним субјективним благостањем имају тенденцију да буду физички активни и да се држе уравнотежене исхране а, са друге стране, мања је вероватноћа да ће се упустити у понашања ризична по здравље. Поред тога, срећни људи имају бољи приступ у решавању проблема насталих здравственим тегобама. У једној од лонгитудиналних студија, Кански, Ален и Динер (2016) су открили да је високо субјективно благостање повезано са мањом вероватноћом развоја симптома који указују на анксиозност, депресију и усамљеност, односно нарушено ментално здравље. Један од могућих механизма који би објаснио везу високог благостања и нижег менталног стреса је оптимизам. То би значило да су веће шансе да људи са више оптимизма поседују боље вештине суочавања, па је и мање вероватно да ће пријавити симптоме анксиозности или депресије.

Разлози због којих би благостање требало да се *учи у школи*, према истраживањима последњих година, могли би да буду све присутнији осећај депресије међу младима, али и то што благостање побољшава учење, што је и један од циљева образовања. Позитивно расположење за резултат има већу пажњу, креативније размишљање и холистичко размишљање. Програм позитивне психологије повећава задовољство ученика и њихово ангажовање у школи, као и академска постигнућа, социјалне вештине – емпатију, сарадњу, асертивност, самоконтролу, радозналост, подстиче љубав према учењу, креативност (Селигман 2012).

СУБЈЕКТИВНО БЛАГОСТАЊЕ И СТИМУЛУСИ ИЗ ОКРУЖЕЊА

Природно окружење је извор интересовања, фасцинације и наклоности за људе. Контакт са природом је од суштинског значаја за осећање благостања. Природно окружење, било да је шума или градски парк, утиче на опоравак од менталног умора, промовише опуштање и пружа осећај благостања.

Кроз директно, практично искуство подучавања у природи или на отвореном простору циљ је децу поново повезати са физичким светом који

их окружује. Могућности за изградњу дубоких односа, истинских позитивних емоција и искоришћавање сопствених снага и потенцијала су бројне када се ометања из урбаног окружења замене за богато окружење природе.

Деца предшколског узраста су способна да искористе упорност, храброст, разборитост, саморегулацију када се суоче са природом коју треба истражити. Дрвеће, трупци, блато, вода и слично, представљају изазов и стимулацију. У таквом окружењу деца могу да трагају за значењем, развију осећај за припадност, повежу се са светом природе и да се осећају оснаженим. Васпитачи који предају у природи у различитим земљама потврђују да природа својим неисцрпним могућностима за ангажовање и истраживање пружа бескрајан простор за дечију игру и размишљање, за уживање и изградњу отпорности (Велс 2000).

Боравак у природи повезан је са већим субјективним благостањем, утиче на физичко и ментално здравље и мотивацију за рад, подстиче опоравак од стреса, умора, као и бржи опоравак од болести (Доналдсон, Чик-сентмихаљи, Накамура 2020; Хантер, Гилеспи, Чен 2019). Хантер, Гилеспи и Чен (2019) су истраживали однос између времена проведеног у природи и промена нивоа биомаркера психолошког и физиолошког стреса – хормона *кортизола*, кључног за одржавање хомеостазе и здравља. Закључено је да боравак у природи у трајању од 20 до 30 минута доводи до пада нивоа хормона стреса.

И друге студије (Ли и др. 2009; Велс 2000; Цунецугу и др. 2013) показале су да боравак у природи, чак и краткорочни, или онај у градском парку, има позитивне физиолошке и психолошке ефекте – снижава систолни и дијастолни крвни притисак, смањује број откуцаја срца, смањује активност симпатичког док истовремено повећава активност парасимпатичког нервног система, повећава активност појединих параметара имуног система, побољшава сан, смањује умор и анксиозност, побољшава когнитивне функције. Истраживања су показала да су деца предшколског и школског узраста која су боравила и шетала парком брже реаговала на задатке које захтевају пажњу (Шат, Торквати, Бити 2015).

Такође, на веће субјективно благостање утичу и мириси из окружења. Етерична биљна уља смањују ниво хормона стреса (кортизола), побољшавају активност имунолошког система чиме утичу на нервни и ендокрини систем и смањење физиолошког стреса (Ли и др. 2009). Не само слике из природе или поглед на зеленило које нас окружује већ и звуци природе, попут песме птица или шуштања крошњи дрвећа, делују опуштајуће и умањују стрес (Штобе и др. 2022).

Тактилни стимулуси такође доприносе перцепцији природног амбијента, јер побољшавају квалитет адаптивног понашања детета, његову способност да се прилагоди и адекватно реагује на захтеве из амбијената. Разноврсне истраживачке, покретне и ликовне игре – тражење сакривеног блага,

опипавање материјала затворених очију, цртање и бојење сунђерима, четкама, печатима, прстима умоченим у боју, цртање у пени за бријање, шарање блатом, прављење облика сувим и мокрим песком, каменчићима, земљом, листовима биљака или латицама цвећа, рад у башти – представљају корисне сензорне, чулне уносе и уједно утичу на развој моторичких способности код деце (Ејрес 2002; Биел, Песке 2007).

Боравак деце у природном окружењу доприноси стварању ведре атмосфере за рад, позитивним емоцијама, деца су пажљивија и заинтересованија за садржаје који им се презентују а њихови доживљаји интензивнији и потпунији, брже и трајније памте и лакше примењују стечена знања (Младеновић, Милић 2018). О благодатима учења ван учионице, у природи, српски педагог Сретен Ацић је још давне 1924. године написао: „Што ова деца схвате у пољској учионици од наставе, то се брзо и потпуно апсорбује и асимилије душевно, те све боље задржавају и памте, затим запамћено боље комбинују и везују у логичке мисли, а те мисли боље слажу у говорно изражавање” (Ацић 1924: 13). Такође, контакт са природом и само посматрање лепоте природе чини да се осећамо као део ње, да јој припадамо, да смо део нечег већег од нас самих, да смо део заједнице; контакт са природом буди у нама позитивне емоције, може нас учинити мање себичним и допринети да будемо великодушнији и пажљивији према другим људима (Вајнштајн, Прзбилски, Рајан 2009).

Током образовања деце контакт са природом значајан је не само за подстицање благостања, него и за развијање осећаја повезаности са природом, промоцију живота у складу са природом и еколошких вредности. Студија Пирчио и др. (2021) је показала да су, у сврху ефикасне промене понашања људи према природи, образовни приступи који стварају емоционалну укљученост у проблеме животне средине ефикаснији од оних који се фокусирају на познавање еколошких чињеница. Из тог разлога се контакти са природом и активности на отвореном могу посматрати као средство за промовисање позитивних емоционалних реакција међу децом, чиме се олакшава стицање знања о питањима и проблемима животне средине.

Слично као што стимулуси из окружења могу позитивно утицати на поједница, и музика има утицај на психу, доприноси општем благостању и стварању нових неуронских веза у мозгу, што даље помаже учењу и допринеси општем квалитету живота сваког поједница. Музика има директан утицај на нервни систем и утиче на брзину дисања и откуцаја срца (музички метар 60 откуцаја је у рангу са откуцајима срца, 60 откуцаја у секунди). Истраживања потврђују њен допринос свеобухватном развоју детета, подстицању интелектуалних, социоемоционалних, моторичких и говорних вештина и доказују да учење (активности) кроз (уз) музику благотворно утиче и на децу која имају потешкоће при раду и учењу (Френклин и др. 2008). Резултати неуромузиколошких истраживања (Хајд и др. 2009; Миндларзевска, Трост

2014) показали су да музика тренира мозак деце за више нивое размишљања и подстиче развој временско-просторног резоновања, које се користи приликом учења виших облика математике и науке. Када деца уче ритам, она у исто време уче дељење, разломке и пропорције. Одређени музички ритам, ако је пропраћен координисаним покретима, подстиче памћење, машту, креативно изражавање и ритмичке способности код деце. Музика, такође, учење чини занимљивијим и запамћено трајнијим, дете брже и лакше памти текст песме (или одређене појмове) ако је он пропраћен мелодијом јер ужива у мелодији. Стога, разни облици музичких активности – певање песама, извођење музичких или игара из области музичке теорије, слушање музике, извођење бројалица, могу допринети да дете лакше и брже упамти и изведе одређене захтеве и из других области. Управо из разлога што свака музичка активност захтева укљученост чула и интелектуалну ангажованост, музичке активности су погодне за повезивање (интеграцију) са активностима других области. Кроз конекцију искустава, активности и доживљаја у ситуацијама које су смислено повезане, такође се отвара могућност да се деца ангажују и усвајају знања на начин који њима највише одговара, у складу са личним предиспозицијама, реагујући целим својим бићем, при чему је њихов интелектуални, емоционални, сензо-моторни, социјални и говорни развој узајамно условљен и испреплетен (Основе програма предшколског васпитања и образовања 2018).

Деца су у стању да пре него што проговоре, читају или пишу идентификују звукове, гласове, тонове и речи, па при слушању музике или певању песама активирају свој ум, чиме започиње аперцепција музичког дела и разумевање његове основне поруке. Музика код деце подстиче развој вештине активног слушања, па су деца у стању да идентификују расположење, карактер музике и да паралелно са мелодијом и ритмом перципирају речи и разумеју значење текста као носиоца битних, нових, садржајних информација из других области (Френклин и др. 2008). Доживљаје из композиција које слушају неретко преносе и у своје ликовне радове који су у периоду пре описмењавања доминантно средство кроз које нам деца говоре о својим искуствима и осећањима, запажањима, размишљањима, страховима, жељама.

Веома је важан правилан одабир музике, јер само тако селектована музика доприноси стварању позитивних емоција и реализацији активности на забаван начин и помаже да се деца умире и опусте, те даље усредсреде на одређени контекст. Музички стимулуси могу бити средство и позитивно утицати на промовисање емоционалних реакција међу децом. Свако активно бављење музиком представља моторичко и мултисензорно искуство и препоручује се развијање и стицање тих вештина још од раног узраста кроз ангажовање (Ван, Шлауг 2010).

МЕТОДОЛОГИЈА

Циљ истраживања је да испита да ли активности на отвореном доприносе осећају среће и задовољства деце предшколског узраста. У ту сврху реализована је једнодневна позитивна интервенција која је обухватала повезивање садржаја из области музичког васпитања, ликовног васпитања и екологије, учење у природном амбијенту, госте – предаваче, и активност која спаја и на сарадњу упућује децу различитих узрастних група. Активности су осмислиле и у сарадњи са студентима реализовале ауторке рада, наставнице Факултета педагошких наука у Јагодини. Интервенција је изведена маја 2023. године у дворишту вртића „Наша радост” ПУ „Нада Наумовић” у Крагујевцу. Кроз један од претходних пројеката сарадње Факултета педагошких наука и вртића „Наша радост” двориште је адаптирано у средину за подстицајно учење, истраживање и играње и том приликом је значајно озелењено, са формираном чулном баштом, повртњаком, бројним засадима цвећа, постављен је музички зид, звучна скулптура, уметнички кутак са површинама за цртање и уметничком литературом, креирана слушаоница око *дрвета мудрости* за окупљање и разговор деце и васпитача. С обзиром на обиље могућности које двориште вртића нуди и бенефите по здравље деце које боравак напољу доноси, интервенција је реализована у дворишту као структурираном амбијенту за истраживање, учење и креативно изражавање. Повод за реализацију активности јесте дан установе, због чега је интервенција симболично названа „Радост”. Кроз интервенцију су прошле све васпитне групе, од најмлађе до најстарије, а задаци и захтеви у раду са децом су били различитог нивоа. Узорак су чинила 52 два испитаника, 19 деце предшколске групе, 22 из средње и старије групе, 11 из млађе групе. Истраживање је спроведено уз сагласност управе вртића и родитеља/старатеља деце.

У почетној фази активности деца су кроз препознавање звукова, мириса, боја, уочавања покрета и кретања сенки користила сва чула. У наредној фази, подстакнута стимулусима из амбијента и музиком деца су координисаним покретима пратила мелодијске токове, дочаравала карактер слушаних композиција, а ритмичким сликама су представљала ритмичке токове, који су даље транспоновани у ликовну композицију у форми фриза. Одмах након реализованих активности, као и наредног дана када су сумирани утисци, обављен је интервју са децом. Деца су подстакнута да одговоре како се осећају, шта им се највише допало и због чега, да ли им се и како овај дан разликовао од устаљеног. Све узрастне групе током интервјуа одговарала су на иста питања.

Задаци су били:

1. Испитати да ли ће деца предшколског узраста исказати задовољство због учешћа у интервенцији, те да ли ће осећања бити позитивна;

2. Испитати да ли ће деца због ангажовања у природном амбијенту испољити позитивна осећања;

3. Испитати да ли ће интеракција са гостима-предавачима позитивно утицати на децу;

4. Испитати да ли ће интегрисани садржаји ликовне, музичке уметности и екологије презентовани у природном амбијенту мотивисати децу за активно учешће у активностима праћено позитивним осећањима.

Истраживање је квалитативног карактера. За прикупљање података коришћена је метода интервјуа забележеног аудио-записом и теренске белешке. Полуструктурисани интервју као инструмент коришћен у овом истраживању урађен је по узору на ПАНАС-Ц¹ (PANAS-C, *Positive and Negative Affect Schedule for Children*) (Лоран и др. 1999; Казузо и др. 2016).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА СА ДИСКУСИЈОМ

Резултати истраживања показују да су деца исказала задовољство због учешћа у интервенцији. Деца су била расположена, заинтересована и мотивисана за рад и учешће, отворена у комуникацији према гостима-предавачима према којима су показивала и наклоност. Уочена позитивна осећања која су деца испољавала су радост, усхићење, изненађење, заинтересованост, радозналост. Деца су показала да уживају и забављају се током групног рада. У току ове експресивно-уметничке активности деца су стицала нове идеје и слободно размењивала своје идеје са осталом децом и учесницима, што наводи на закључак да је током позитивне интервенције уочена социјална интеракција. Приликом интервјуа деца нису била подељена по узрасту и одговарала су на иста питања. За потребе овог рада издвојени су поједини интересантни одговори, или они који су се највише понављали.

Питања која су за циљ имала да артикулишу укупно искуство деце током интервенције реализоване у природном амбијенту:

- Како сте се данас провели у вртићу?
- Шта сте радили данас?
- Да ли вам се допала данашња активност?
- Да ли вам је било забавно?

Изабрани одговори деце предшколског узраста:

---

¹ ПАНАС (PANAS, *Positive and Negative Affect Schedule*) (Вотсон, Кларк, Телехен 1988), један од најчешће коришћених упитника у популацији одраслих, састоји се од две скале са по 10 ајтема који представљају позитивне и негативне афекте и може се користити за процену афекта као особине или стања. Потреба за проценом позитивног и негативног афекта и његова повезаност са анксиозношћу и депресијом код деце и адолесцената довела је до формулисања ПАНАС-Ц (Лоран и др. 1999).

Ово је најбољи дан икада!

Било је лејо.

Неишћо смо радили. Лејо смо радили данас.

Били смо најољу и била је музика!

Била је нека ишћица и ишћили смо лииће, било је лејо.

Данас је било баш забавно!

Сва деца су показала жељу и спремност да учествују у заједничкој активности и није било деце која су се изоловала. Једно дете из млађе узрасне групе активности је приступило нерасположено и незадовољно због претходних дешавања у соби за игру, али је кроз активност променило своје расположење. Индивидуалним приступом гостујућих предавача уплакано дете је брзо узело активно учешће у раду.

Докази у вези са проценом позитивног и негативног афекта код деце нису убедљиви као код одраслих. Студија Гласберг и Абоуд (1982) показала је да су деца од 5 година порицала тужна искуства више него њихови вршњаци од 7 година и да је мања вероватноћа да ће ову емоцију укључити као свој доживљај.

Деца су била одушевљена због чињенице да ће целог дана бити напољу, што су испољила кроз коментаре:

Јеее, најоље!

Јуишћи, идемо!

Баш се радујем!

Током интервјуа деци су постављена питања за испитивање њихових ставова о боравку у дворишту вртића.

– Да ли више волите да будете у соби или у дворишту вртића?

– Зашто волите да будете напољу?

– Шта имате у дворишту вртића што чини боравак напољу забавним?

Дечији одговори који су се истакли:

Ја сам рекао мами, кад смо унутра, дођи одмах после ручка. Кад смо најољу, немој да долазиш! Никако пре чеишћири!

Ја се увек љуишћим кад баба дође мноћо брзо а ишћек смо изашли најоље!

Зашћо ишћо је најољу најбоље.

Најољу има ишћесак, ја волим ишћесак.

Имамо цвече да мирише. Заливамо башћићу и брали смо ишћарагајз и један красћишавац. А ја мноћо волим нашу башћићу.

Из одговора деце смо сазнали да им боравак у дворишту прија, јер имају много простора за игру, трчање, скакање, јурке, да делује опуштајуће по њих и да им даје нове идеје за игру. Забележи смо и да су деца задовољна начињеним променама у дворишту које су претходиле овој интервенцији, а

у којима су деца такође учествовала. То закључујемо јер су нам деца са поносом представљала своју башту, нова места за игру, цртање, свирање на музичком зиду, пресрећна због „свог новог лепог дворишта”, како га она зову.

Деци нису посебно постављана питања којима би исказала своје задовољство или незадовољство због гостију који су реализовали позитивну интервенцију. За овим се није указала потреба јер су деца била опуштена, слободно комуницирала са гостима-предавачима, радознано запиткивала и заинтересовано учествовала у активностима.

Питања која су за циљ имала да артикулишу задовољство/незадовољство интегрисаним садржајима ликовног васпитања, музичког васпитања и екологије презентованим у природном амбијенту:

- Шта сте радили на данашњој активности?
- Да ли си успео да урадиш све што си желео током данашње активности?
- Да ли ти се допала музика коју смо слушали и изводили?
- Да ли сте до сада музику пратили покретом? А цртежом?
- Да ли ти се свидео задатак за ликовни рад?
- Да ли сте пре цртали на овако великим папирима?
- Да ли сте до сада трагали за интересантним облицима у природи и покушали да их нацртате?
- Да ли сте данас сазнали нешто ново о биљкама које се помињу у песмама?
- Да ли сте до сада имали активност на којој сте у исто време сликали, слушали музику, играли, певали и посматрали биљке?

Изабрани одговори деце на постављена питања:

*Радили смо све. Било је забавно.
Мало смо певали и играли и мало смо цртали.
Причали смо о биљкама и онда смо их цртали.
Певали смо о биљкама, било је много лепо.
Она лепо пева.
Много ми је било лепо. Волим све да радим!
Све је било супер!
Ја никада нисам видела овако велики папир!
Ми смо играли и газили по папиру и цртали онда!
Ја нисам знао које све биљке ми имало у дворишту, баш сам се изненадио.*

Након активности ликовни радови су изложени, а деца су поносно и са усхићењем показивала родитељима своје радове и препричавала активности, у шта смо се делом и сами уверили, а добили смо и повратну информацију од њихових васпитача.

Интервенција коју су спровели Пирчио и сарадници (2021), која је обухватила неколико радионица са ученицима, имала је за циљ да истражи утицај боравка у природи на субјективно благостање и проеколошке и психолошке варијабле. Ова интервенција показала је да контакт са природним окружењем доприноси већем осећају повезаности са природом, психофизичком благостању и просоцијалном понашању. Природно окружење подстиче опоравак од стресних искустава (физичко и ментално здравље), омогућавајући појединцима да обнове своје когнитивне и емоционалне ресурсе исцрпљене током свакодневних животних задатака, што помаже адаптацији на животну средину и промовише субјективно благостање. Активност деце у природном окружењу повезана је са позитивним когнитивним, физичким, афективним и моралним развојним исходима и доприноси креативности, независности и аутономији деце (Ачли, Стрејер, Ачли 2012; Адамс, Савал 2017). Активности у дворишту и игре на отвореном показале су позитиван ефекат на самопоштовање, благостање и емпатију деце.

Мотиви (у оквиру социјалне мотивације) чија је улога да подстакну социјалну интеракцију и пруже осећај задовољства одговорни су за начин комуникације са другима у окружењу, за емпатију, љубав, сарадњу, ангажовање у раду, утврђивање улога у било којој социјалној групи и зависни су од социјалног амбијента у коме појединац живи и ради (Чолаковић Лончар 2021). Социјална мотивација и емоционална компетентност су повезане. Социјална мотивација је од великог значаја у животу сваке особе, јер се односи на решавање свакодневних проблема и одликује је специфично размишљање, док интеракција са другима „реализује просоцијалне вредности”, које се тичу односа према себи, другим људима и групама (Чолаковић Лончар 2021: 182).

Ако обезбедимо неки специфичан користан догађај (позитивну интервенцију) у окружењу за учење, деца ће бити мотивисанија, вероватно научити више и бити спремна да допринесу већем добру. Активности у вртићу представљају сложен процес, који захтева добро познавање метода и приступа раду од стране васпитача, који даље утичу на ниво постигнућа деце и њихово благостање. Од васпитача се очекује да препозна колико дете може да научи у кратком временском периоду с обзиром на окружење за учење и да креира ситуације кроз креативне и преносиве активности (Кноуп 2020; Шеридан, Самуелсон 2013). Што су васпитачи/наставници бољи узорци за учење, што су креативнији, иновативнији, радозналији, друштвено брижнији и технички вештији, то ће деца моћи да се слободније крећу и користе простор на креативне начине, радо ће приступати и више уживати у учењу и ангажовању у активностима. Примера ради, активним ангажовањем кроз слушање и извођење музике деца репродукују музику у себи, постижући на тај начин индиректну повезаност и са композитором, препознајући значење, расположење и емоције које композитор жели да пренесе (Кулић 2019:

111). Истраживања показују да су чак и бебе у стању да перципирају музичке карактеристике (елементе) пре него основне карактеристике говора, што потврђује да музика има могућност да изазове позитивне емоције код деце. Слично томе, деца ослушкујући звукове из природе упознају живи свет око себе и стварају емотивну повезаност са окружењем (Гарднер 1983; Гарднер 1993).

Циљ примене оваквих позитивних интервенција, поред постизања субјективног благостања, јесте и формирање креативног детета као будуће одрасле особе која одговоре неће пронаћи само разумом, већ ће бити научена да своје емоционално стање модулира, имајући тако шири распон, богатији и ефикаснији опус опција за достизање својих циљева, изражавање својих стваралачких потенцијала кроз ликовни израз (Лозановић, Рудић, Радивојевић 2013). Креативност је вештина коју деца стичу кроз рад и вежбање, па је неопходно омогућити им да кроз игру истражују и експериментишу идејама, материјалима, ресурсима и ван устаљених оквира (у овом случају у амбијенту дворишта).

Кроз спроведену интервенцију у вртићу „Наша радост” желели смо да музиком додатно подстакнемо и изазовемо позитивне емоције код деце, а потом намерно узрокујемо да она доведе до друге емоције, која би их даље мотивисала на различита уметничка изражавања (у овом случају ликовна, покретом) и повезивање садржаја. Оваква интервенција ангажује и дечју емоционалну интелигенцију, одржава смиреност и концентрацију у току спроведене активности. Очекивали смо да емоционално стање у коме се свако дете нађе подстакне његову способност да управља својим поступцима и усаглашава их са околностима. Како емоционално стање детета има утицај на његова постигнућа и резултате у разним задацима и захтевима који се пред децу поставе, претпоставили смо да ће „ментални процеси” бити подстакнути позитивним емоцијама и децу додатно заинтересовати на стварање.

У амбијенту вртића на јасан и непосредан начин могу се добити информације шта децу чини срећном, односно постоје ли неке активности, које су у складу са новим основама програма, али и позитивним образовањем, које би управо могле да допринесу осећају среће, благостања и правилном развоју деце. Такође, посматрањем и анализом активности деце формирамо слику о сваком појединачном детету.

Позитивна интервенција помаже деци да превазиђу претходна негативна емотивна искуства из породичних или других ситуација и, коначно, учи их како да реагују у будућим животним ситуацијама.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Брз развој савременог друштва и дигиталних технологија ствара окружење испуњено различитим чулним стимулусима који окупирају пажњу, истовремено удаљујући децу, и човека уопште, од природе и амбијента на који су еволутивно адаптирани. Превише чулних стимулуса, попут звона телефона, аларма, сирена, буке и слично, исцрпљују организам и доводе до психофизичког стреса. Са друге стране, природни амбијенти имају ресторативне ефекте на пажњу и доприносе благостању. Интеракција са природним окружењем побољшава концентрацију, потискујући информације које је ометају, доприноси креативности и олакшава обављање задатака који укључују решавање различитих проблема.

У раном образовању, социјално, емоционално и физичко благостање деце нераскидиво је повезано са тимом васпитача, па је, поред фокусирања на само дете, важно и благостање васпитача. Ово је важно истаћи јер су васпитачи значајан фактор у развоју социјалног и емоционалног здравља и благостања детета као кључне компоненте квалитетног васпитно-образовног процеса. Од васпитача се очекује да препознају колико је дете у стању да научи у кратком временском периоду с обзиром на окружење за учење. Васпитачи би требало да поступају тако да деци омогуће самоспознају, прихватање ствари онаквима какве јесу, рефлексивну сопствених емоција, откривање вредности и трагање за смислом у свакој интеракцији, искуству и односу.

У складу са реалним могућностима и захтевима васпитно-образовног система/процеса, имплементирање различитих модела активности и сличних позитивних интервенција, попут ове коју смо спровели, проширују перспективу у истраживању услова за активности и учење деце. У интервенцији коју смо реализовали за потребе овог истраживања управљали смо се потребом деце за дружењем и уживањем у активностима, па смо у ту сврху користили поступке, бирали средину (амбијент) и уносили разноврсне и нове провокације, за које смо сматрали да ће стимулативно деловати и код деце изазвати позитивне емоције и тиме допринети субјективном благостању.

Стечена позитивна искуства и формиране позитивне емоције јесу резултат наше интервенције у оквиру процеса предшколског васпитања и образовања и могу да буду ресурс за даље циклусе школовања деце. Креирање нових модела рада, који су у спрези са позитивним образовањем, омогућава постизање континуитета предшколског и основношколског васпитања и образовања.

Даља истраживања могу бити усмерена на укључивање школа и ученика у спровођење сличних интервенција, кроз боравак (излагање) у разноврсним амбијентима, повезивањем садржаја разних области и кроз експресивно-уметничка ангажовања.

Дете које ужива у активностима и учењу биће способно да искористи оно што је научило и не само да ће живети добрим и продуктивним животом, већ ће имати тенденцију да преузме одговорност за све што се сматра да доноси срећу. Како британски филозоф Расел (Bertrand Russell) тврди, „радознало учење” ће непријатне ствари учинити мање непријатним, а пријатне учинити још пријатнијим.

ЛИТЕРАТУРА

Адамс, Савал (2017): S. Adams, S. Savahl, Nature as children’s space: a systematic review, *Journal of Environmental Education*, 48, 291–321. <https://doi.org/10.1080/00958964.2017.1366160>.

Ачли, Стрејер, Ачли (2012): R. A. Atchley, D. L. Strayer, P. Atchley, Creativity in the wild: Improving creative reasoning through immersion in natural settings, *PLOS One*, 7(12), e51474, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0051474>.

Ацић (1924): С. Ацић, *Пољска учионица – хигијенско-педагошка усџанова (Salles d’étude en plein air, institution hygiénique-pédagogique): са 66 слика*, Београд–Земун: Издање Министарства народног здравља, Штампа графичког завода „Макарије” А. Д.

Бејкер, Грин, Фалецки (2017): L. Baker, S. Green, D. Falecki, Positive early childhood education: Expanding the reach of positive psychology into early childhood, *European Journal of Applied Positive Psychology*, 1(8), 1–12.

Биел, Песке (2007): L. Biel, N. Peske, *Senzorna integracija iz dana u dan*, Zagreb: Ostvarenje.

Вајнштајн, Прзбилски, Рајан (2009): N. Weinstein, A. K. Przybylski, R. M. Ryan, Can nature make us more caring? Effects of immersion in nature on intrinsic aspirations and generosity, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(10), 1315–1329.

Ван, Шлауг (2010): C. Y. Wan, G. Schlaug, Music Making as a Tool for Promoting Brain Plasticity across the Life Span, *The Neuroscientist*, 16(5), 566–577, <https://doi.org/10.1177/1073858410377805>.

Велс (2000): N. M. Wells, At home with nature: Effects of “greenness” on children’s cognitive functioning, *Environment and Behavior*, 32(6), 775–795.

Вотсон, Кларк, Телеген (1988): D. Watson, L. A. Clark, A. Tellegen, Development and Validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scale, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070.

Гарднер (1983): H. Gardner, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York: Basic Books Inc. Publishers.

Гарднер (1993): H. Gardner, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*, New York: Basic Books Inc. Publishers.

Гласберг, Абоуд (1982): R. Glasberg, F. Aboud, Keeping One’s distance from sadness: children’s self-reports of emotional experience. *Developmental Psychology*, 18(2), 287–293.

Динер, Сколон, Лукас (2009): E. Diener, C. N. Scollon, R. E. Lucas, The Evolving Concept of Subjective Well-Being: The Multifaceted Nature of Happiness, In E. Diener

(Ed.), *Assessing Well-Being: The Collected Works of Ed Diener, Social Indicators Research Series*, 39, Springer Science + Business Media B.V. DOI 10.1007/978-90-481-2354-44

Доналдсон, Чиксентмихали, Накамура (2020): S. I. Donaldson, M. Csikszentmihalyi, J. Nakamura (Eds.), *Positive Psychological Science. Improving Everyday Life, Well-Being, Work, Education, and Societies Across the Globe*, 2nd Edition, New York: Routledge.

Ејрес (2002): А. Ј. Ayres, *Dijete i senzorna integracija*, Zagreb: Naklada Slap.

Казузо, Гаргуревић, Ван ден Нортгејт, Ван ден Берг (2016): L. Casuso, R. Gargurevich, W. Van den Noortgate, O. Van den Bergh, Psychometric properties of the Positive and Negative Affect Scale for Children (PANAS-C) in Peru, *Interamerican Journal of Psychology*, 50(2), 170–185.

Кански, Алан, Динер (2016): J. Kansky, J. P. Allen, E. Diener, Early adolescent affect predicts later life outcomes, *Applied Psychology: Health and Well Being*, 8, 192–212.

Кнуп (2020): Н. Н. Кноор, *How Positive Psychology Can Revitalize Education*, In S. I. Donaldson, M. Csikszentmihalyi, J. Nakamura (Eds.), *Positive Psychological Science. Improving Everyday Life, Well-Being, Work, Education, and Societies Across the Globe*, 2nd Edition, New York: Routledge.

Кулић (2019): Д. Кулић, Музика у настави енглеског језика, *Зборник радова Филозофској факултету у Приштини*, 49(1), 107–124. DOI: 10.5937/ZRFFP49-20417

Ли, Кобајаши, Вакајама, Инагаки, Кацумата, Хирата, Хирата, Шимицу, Кавада, Парк, Охира, Кагава, Мијазаки (2009): Q. Li, M. Kobayashi, Y. Wakayama, H. Inagaki, M. Katsumata, Y. Hirata, K. Hirata, T. Shimizu, T. Kawada, B. J. Park, T. Ohira, T. Kagawa, Y. Miyazaki, Effect of phytoncide from trees on human natural killer cell function, *International Journal of Immunopathology and Pharmacology*, 22(4), 951–959.

Лозановић, Рудић, Радивојевић (2013): Д. Лозановић, Н. Рудић, Д. Радивојевић, *Подришка развоју деце у раном дејинијству – ириручник за ирирмариу здравсјтвениу заијинију*, Београд: UNICEF, Досије студио д.о.о. Преузето септембра 2023. са <https://www.unicef.org/serbia/media/6856/file/Podr%20razvoju%20dece%20u%20ranom%20detinjstvu.pdf>.

Лоран, Катанцаро, Џојнер, Рудолф, Потер, Ламберг, Озборн, Гетрајт (1999): J. Laurent, S. J. Catanzaro, T. E. Joiner, K. D. Rudolph, K. I. Potter, S. Lambert, L. Osborne, T. Gathright, A measure of Positive and Negative affect for children: Scale development and preliminary validation, *Psychological Assessment*, 11(3), 326–338.

Миндларзевска, Трост (2014): Е. А. Miendlarzewska, W. J. Trost, How musical training affects cognitive development: rhythm, reward and other modulating variables, *Frontiers in Neuroscience*, 20(7), 279, doi: 10.3389/fnins.2013.00279.

Младеновић, Милић (2018): М. Ј. Младеновић, М. И. Милић, Пољске учионице – допринос савременом васпитању и образовању, *Узданица*, XV/2, 83–93.

Основе програма предшколског васпитања и образовања, Концепција Основа програма – Године узлећа, <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OS-NOVE-PROGRAMA-.pdf>.

Пирчио, Пасијаторе, Пано, Ђипароне, Карус (2021): S. Pirchio, Y. Passiature, A. Panno, M. Cipparone, G. Carrus, The Effects of Contact With Nature During Outdoor Environmental Education on Students' Wellbeing, Connectedness to Nature and Pro-sociality, *Frontiers in Psychology*, 12, 648458, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.648458>.

Селигман, Ернст, Гилам, Линкинс (2009): М. Seligman, R. Ernst, K. Gillham, M. Linkins, Positive Education: positive psychology and classroom interventions, *Oxford Review of Education*, 35(3), 293–311, doi: [10.1080/03054980902934563](https://doi.org/10.1080/03054980902934563).

Селигман (2012): М. Seligman, *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*, Australia: William Heinemann.

Фредриксон (2001): В. L. Fredrickson, The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions, *American Psychologist*, 56(3), 218–226, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3122271/>.

Френклин, Слеч Мур, Јип, Јонидес, Петреј, Моер (2008): М. S. Franklin, K. Sledge Moore, С.-Y. Yip, J. Jonides, K. Rattray, J. Moher, The effects of musical training on verbal memory, *Psychology of Music*, 36(3), 353–365, <https://doi.org/10.1177/0305735607086044>.

Хајд, Лерч, Нортон, Форгард, Винер, Еванс, Шлауг (2009): К. L. Hyde, J. Lerch, A. Norton, M. Forgeard, E. Winner, A. C. Evans, G. Schlaug, The effects of musical training on structural brain development: a longitudinal study, *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1169, 182–186, doi: [10.1111/j.1749-6632.2009.04852.x](https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2009.04852.x).

Хангер, Гилеспи, Чен (2019): М. R. Hunter, B. W. Gillespie, S. Y.-P. Chen, Urban Nature Experiences Reduce Stress in the Context of Daily Life Based on Salivary Biomarkers, *Frontiers in Psychology*, 10, 722, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00722>.

Хониг (2002). А. S. Honig, *Secure Relationships: Nurturing Infant/Toddler Attachment in Early Care Settings*, Washington, DC: Eric.

Цунецугу, Ли, Парк, Тирваинен, Кагава, Мијазаки (2013): Y. Tsunetsugu, J. Lee, B. J. Park, L. Turgainen, T. Kagawa, Y. Miyazaki, Physiological and psychological effects of viewing urban forest landscapes assessed by multiple measurements, *Landscape and Urban Planning*, 113, 90–93.

Чолаковић Лончар (2021): J. Čolaković Lončar, Socijalna motivacija i emocionalna kompetentnost kod studenata, *Civitas*, 11(2), Fakultet za pravne i poslovne studije „Dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad, 173–199.

Шат, Торквати, Бити (2015): А. Schutte, J. Torquati, H. Beattie, Impact of urban nature on executive functioning in early and middle childhood, *Environment and Behavior*, 49(10), 1–28. DOI:[10.1177/0013916515603095](https://doi.org/10.1177/0013916515603095)

Шеридан, Самуелсон (2013): S. Sheridan, I. P. Samuelsson, Preschool a source for young children’s learning and well-being, *International Journal of Early Years Education*, 21(2–3), 207–222, <https://doi.org/10.1080/09669760.2013.832948>.

Шошани, Слоун (2017): А. Shoshani, M. Slone, Positive education for young children: Effects of a positive psychology intervention for preschool children on subjective well-being and learning behaviors, *Frontiers in psychology*, 8, 1866, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01866>.

Штобе, Зундерман, Асконе, Кун (2022): Е. Stobbe, J. Sundermann, L. Ascone, S. Kühn, Birdsongs alleviate anxiety and paranoia in healthy participants, *Scientific Reports*, 12, 16414, <https://doi.org/10.1038/s41598-022-20841-0>.

Jelena M. Mladenović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Natural Sciences, Mathematics and Informatics

Mia M. Arsenijević

Ivana M. Milić

Department of Didactics and Methodology

POSITIVE INTERVENTION AT EDUCATIONAL INSTITUTION AS A PROMOTER OF THE SUBJECTIVE WELL-BEING OF PRESCHOOL CHILDREN

Summary: Working in a positive atmosphere that contributes to positive thinking, personal happiness, progress, productivity, health, emotional and social literacy of an individual and the entire collective, establishing quality relationships with the environment, is made possible by the implementation of positive psychology in the educational process. Positive interventions in educational institutions are intentional actions aimed at increasing the well-being of participants. Child development includes the ability to form positive relationships, self-esteem, effective and free expression of feelings and emotion regulation, as well as persistence and positive engagement in challenging tasks, and adoption of positive attitudes in a dynamic environment. The aim of the research is to examine whether outdoor activities, in a natural environment rich in various stimuli, contribute to the feeling of happiness and satisfaction of preschool children. For this purpose, an intervention was implemented in the environment of a kindergarten yard that included (1) the integration of musical education, art education, and ecology contents, (2) learning in a natural environment, (3) guest – lecturers, and (4) cooperation of children from different age groups within the joint daily project. A semi-structured interview and field notes were used in this qualitative research. The results show that during the intervention the children were satisfied, in a good mood, interested and motivated to work and participate, and open in communication with the guest lecturers, towards whom they also showed affection. Observed positive feelings expressed by the children were joy, elation, surprise, interest, and curiosity. During this expressive-artistic activity, children acquired and freely exchanged ideas with other children and participants, and better social interaction was observed. The procedures and environment used in the intervention had a stimulating effect on the children and thus caused positive emotions and contributed to subjective well-being. Further research can be focused on the involvement of children in similar interventions, activities of the children in various ambiances, as well as connecting the content of various areas through expressive-artistic engagements.

Keywords: subjective well-being, preschool children, positive education, positive intervention, natural environment, ecology, music education, art education.